

Innhald

INTRODUKSJON	11
Dag Hundstad (red.)	

DEL 1: CA. 10 000 FVT.–1814 AV JOHN RAGNAR MYKING

Innleiing til del 1	20
----------------------------------	----

KAPITTEL 1

FRÅ JEGER TIL JORDBRUKAR (CA. 10 000 FVT.–800 EVT.)	23
Jeger- og fangstfolk	24
Jordbruk – og eit meir strevsamt liv	26
Eit lagdelt jordbrukssamfunn	27
Den samiske befolkninga på Nordkalotten	30
Gardssamfunnet	30

KAPITTEL 2

VIKINGTIDA – HØVDINGMAKTA SIN GULLALDER (CA. 800–1050)	33
I austerveg	34
I vesterveg	35
Plyndring eller handel?	36
Korleis forklara vikingferdene?	37
Norsk landnåm på Vesterhavsoyane, Island og Grønland	39
Samar og nordmenn	41
Bakgrunnen for landnåmet	41
Den norrøne trua og kristne impulsar	43

KAPITTEL 3

DEN NORSKE RIKSSAMLINGA I SKANDINAVISK PERSPEKTIV (CA. 850–1240)	45
Noreg i dei nordiske rikssamlingsprosessane	47
Kristne vikingkongar og nye konflikhtar med den danske kongemakta	48
Kongsemne og innbyrdesstrid 1130–1240	50
Gryande samfunnsinstitusjonar	53
Bondesamfunnet som grunnlag for makt	55

KAPITTEL 4

MELLOMALDERSAMFUNNET (CA. 1200–1350)	59
Statsmaktene sitt inntektsgrunnlag	60
Statsstyre og tenestearistokrati	62
Garden og hushaldet	63
Arbeidsdeling og kvinnene si stilling	64
Eit lagdelt bondesamfunn	64
Byane	66
Noreg i det skandinaviske og europeiske maktspelet	67

KAPITTEL 5

KRISETIDER (CA. 1350–1537)	69
Pest og folketap	70
Ei krise for den jordeigande eliten	73
Var krisa meir alvorleg i Noreg?	74
Spelet om dei nordiske kongetronene	74
Riksrådsmakt eller kongemakt?	75
Fastare union – og mindre sjølvstyre	76
Reformasjonen 1536/37 – ein nasjonal katastrofe	78
Nasjonale krefter – eit feilstilt spørsmål?	79

KAPITTEL 6

NOREG I UNIONEN MED DANMARK (CA. 1536–1814)	81
Ein landsdel i kongeriket Danmark... ..	82
... eller eige rike?	83
Reformasjonen styrker staten – men gjev den også større ansvar	83
Ein disiplinierende militærstat	84
1660 – innføring av einevelde	85
Sterkere skattetrykk og ein eigen norsk hær	88
Styrt frå København?	89
Lokalstyret – embetsmenn møter allmuge	91
Framveksten av ein norsk embetsstand	92
Noreg – ein utbytta utkant i unionen?	93

KAPITTEL 7

INDRE VEKST – NÆRINGSUTVIKLING OG NYE SAMFUNNSKLASSAR (CA. 1500–1800)	95
Næringskombinasjonane	96
Gardssamfunnet	97
Samane byrjar med tamrein	100
Mat nok til alle?	100
Fiskarbondeshushaldet og fiskeria	102
Nordlandsgjelda	104
Trelasthandelen – frå bondenæring til borgarnæring	104
Bergverk	106
Skipsfart	108
Byar og borgarskap	108
Økonomisk vekst – trass i eller på grunn av sambandet med Danmark?	110

KAPITTEL 8

TRU OG TENKJEMÅTE (CA. 1450–1800)	113
Det magisk-religiøse universet	114
Den disiplinerande staten – kontrollen med seksualiteten	117
Dette livet og det neste – religionen etter reformasjonen	118
Mannen si ære og kvinna si dygd	120
Mindre vald?	121

KAPITTEL 9

1814: FRIDOMEN I GÅVE – ELLER KAMP FOR SJØLVSTENDE?	123
Krig og engelsk blokadé	124
Kjelfreden og Kristian Frederik	127
Grunnlovforsamling og krav om sjølvstende	128
Stridsspørsmåla på Eidsvoll	130
Krig, fredsslutning og union	132
1814 – ei vurdering	133

DEL 2: 1814–1940 AV SVEIN IVAR ANGELL

Innleiing til del 2	138
Nye fellesskap	140
Framveksten av nasjonalstaten	140
Historisering og periodisering	141

KAPITTEL 10

FOLK OG ELITE (1814–1884)	143
Grunnlova og folkeviljen	144
Kongemakta og unionen	145
Embetsmannsstaten	146
Bønder og borgarar	147
Lokalstyret	149
Kyrkja og religionen	150
Dei etniske minoritetane	152

KAPITTEL 11

LIVSGRUNNLAG, BEFOLKNING OG NÆRING (1814–1900)	157
«Den demografiske overgangen»	158
Emigrasjon og flytting	160
Jordbrukssamfunnet	163
Eit meir marknadsretta jordbruk	164
Industrien kjem	165
Kysten i økonomien	168
Skipsfarten	170
Næringsutviklinga på 1800-talet sett i ettertid	171

KAPITTEL 12

FRAMVEKSTEN AV FOLKESTYRET (1884–1913)	175
Embetsmannsstaten sitt fall	176
Kampen om historia	178
Venstre mot høgre	179
Folkerørslar og politikk	181
Kampen for røysteretten	183
Oppløysinga av den svensk-norske unionen	185

KAPITTEL 13

SAMFUNNET UNDER DEN ANDRE INDUSTRIELLE REVOLUSJONEN (1905–1920)	189
Teknologi, vitskap og kapital	190
Kampen om naturressursane	192
Klasse, kjønn og arbeid	193
Arbeidarrørsla vert ein større samfunnsaktør	195
Arbeid for velferd og tryggleik	196
Gamle og nye skilje i industrisamfunnet	199

KAPITTEL 14

MELLOM SPLID OG INTEGRASJON (1920–1940)	203
Reform eller revolusjon?	204
Sosial og økonomisk krise	205
Husmorepoken	208
Splid i det nasjonale fellesskapet	209
Politisk nyorientering	212
Mot nasjonal integrasjon	213
Noreg mellom stormaktene	216

DEL 3: 1940–2020 AV KNUT DØRUM

Innleiing til del 3	222
----------------------------------	-----

KAPITTEL 15

ANDRE VERDSKRIG (1940–1945)	227
Europa i krig	228
Det lagnadstunge møtet	228
Åtaket 9. april	229
Kongens og regjeringas nei	230
Det tyske felttoget	231
Slaget om Narvik og våpenstillstand	231
Handelsflåten og gullet vart berga	231
Kven hadde skulda for nederlaget?	233
Ei eiga norsk regjering?	233
Ein politisk revolusjon	235
Quisling og NS	236
Kvardagslivet	238
Hardstyre og sivil motstand	239

Nazifiseringa som slo feil	241
Den store tragedien – jødane vart drepne	243
Militær motstand	246
Krigsoppgjeret	249
Nasjonal forteljing og revidert sanning om krigen	250

KAPITTEL 16

ARBEIDARPARTISTATEN (1945–1965)	253
Den sosialdemokratiske orden	255
Mot eit sosialistisk Noreg?	255
Frå naud til endelaus optimisme	257
Kva gjer me med Nord-Noreg?	258
Industriereisinga	259
Bustad og utdanning for alle	261
Sentralisering, rasjonalisering og effektivisering	262
Husmora som ideal	263
Inn i den kalde krigen	264
Frå brubygging til vestvending	265
Kommunistane – den store fienden	268
Avskalinga og opposisjonen i Arbeidarpartiet	269
Kings Bay, SF og regjeringskrise	270
Arbeidarpartistaten under press	272

KAPITTEL 17

DET LANGE 1968-OPPRØRET (1960–1980)	275
Venstrevinden og høgrebølga – eit opprør mot autoritetar	276
Brei semje om verdiar og politikk – eit paradoks	277
Babyboom, utdanningsrevolusjon og ny ungdomsidentitet	279
Den store Vietnam-rørsla	281
Vietnam-motstandarane vinn politikarane og media	282
Maos norske venner	282
Striden om EF	284
Kvinnerørsla	286
Kvinner i arbeidslivet og idretten	288
Abortsaka og barnehagar	290
Kvinner inn i politikk og bedriftsleiing	291
Kampen for distrikt og miljø	292
Jordbruket vinn ein politisk siger	293
Samanes kamp for likeverd	295
Arbeidarane skal vere med å bestemme	296
Gud tapar terreng	296
Den raude og grøne botnlina	299

KAPITTEL 18

DEN LANGE HØGREBØLGJA (1970–1990)	301
Det norske gjennombrotet	302
Ein nordatlantisk trend	304
Kvifor vart det ei høgrebølgje?	306
Industrien i motvind	308
Fusjonar og transnasjonal økonomi	310
Frå fiskeri til havbruk	310

Oljeeventyret	312
Noreg sikra seg arvesølvet	312
Olja og samfunnet	314
Reguleringssamfunnet i krise	316
Deregulering og skattelette	317
Den radikalisererte arbeidarpartistaten	318
Elevstyrt skule og folkeskapt kultur	319
Eit regime føre undergangen	321
Den store krise	322
Frå stat til privat	323
Jordbruket skal verte berekraftig	324
Meir kommunal velferd og statsstyre	326
Dei som fall utanfor	327
Vekst inn i himmelen	328
Frå raud og grøn til blå botnline?	331

KAPITTEL 19

NOREG OG VERDA (1945–2020)	335
Globalisering og europeisering som omgrep	336
Nordatlantisk integrasjon og norsk avspenning	337
Frå kald krig til samarbeid	338
Noreg som krigarnasjon	340
Norsk freds- og utviklingsarbeid	341
Innvandringspolitikk – frå stopp til opne dører	343
Trugselen frå ytre høgre	346
Noreg vert eit innvandringsland	346
Noreg vil vere ei humanitær stormakt	351
Innanfor og utanfor europeisk union	353
Jamstillingspolitikken i møte med EU	355
Klimabrølet	357
Globalisert likestilling på sosiale medium	358
Noreg og verdsrevolusjonen på nett	359
Eit globalisert land med sterkare norsk identitet	361

KAPITTEL 20

NOREG – EIT «ANNLEISLAND»?	367
Noreg som utkant	368
Tidleg moderne	368
Fridom og likskap	369
Noreg og Skandinavia	371
Noreg og verda	372
Ei norsk særutvikling?	373

LITTERATUR OG KJELDER	375
KONGERЕКKE	395
STATSMINISTRAR	396
NAMNEREGISTER	399
SAKREGISTER	417
BILETLISTE	425